

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ
Кафедра мовної підготовки**

**МОВА І ПРАВО:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ,
ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ
ПРАВА**

Матеріали
міжвузівського круглого столу
(09 листопада 2023 р.)

м. Одеса
2023

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ
ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

**МОВА І ПРАВО:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ,
ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА**

Матеріали міжвузівського круглого столу
09 листопада 2023 р.

Одеса – 2023

УДК: 811.161.2:372.461

Міжвузівський круглий стіл «Мова і право: лінгвістичний аспект розуміння, тлумачення та застосування права» (09 листопада 2023 року, м. Одеса).

Мова і право: лінгвістичний аспект розуміння, тлумачення та застосування права: Матеріали міжвузівського круглого столу (09 листопада 2023 року). Одеса: ОДУВС, 2023. 178 с.

ЗМІСТ

Швець Д.	
Привітання учасників круглого столу	8
Вітко-Присяжнюк Я.	
Сучасна мовна політика України в контексті питання національної безпеки	9
Arapaki M.	
The Importance of English in the Work of a Lawyer	13
Drapaliuk K.	
Some Aspects for Interpretation of Legal Linguistics and Language of Law	17
Yelisieieva S.	
Features of Translation in the Field of Forensic Criminal Examination	19
Козій О.	
Робота з автентичними текстами: лексико-граматичний аспект .	22
Подлісецька О.	
Культура мовлення як складова загальної культури правників ...	24
Rostomova L.	
The System of Exercises in English for Speech Competence Formation for Future Policemen.....	27
Медведенко С., Ситько О.	
До питання про поняття мовних прав	30
Тарасенко Л.	
Діловодство Запорізької Січі як унікальне історичне джерело	33
Тягнирядно Є.	
Професійна мова і мовлення – основа ефективного спілкування поліцейського.....	38
Chychian O.	
Communication Skills of a Modern Lawyer	41
Шаповаленко Н.	
Правильність і точність як комунікативна ознака мовлення юриста.....	45

ПРАЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Абасова Ф.	
Сучасні аспекти та тенденції мовної освіти України в контексті Євроінтеграції.....	48

ДІЛОВОДСТВО ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ ЯК УНІКАЛЬНЕ ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

Тарасенко Л.,

професор кафедри теорії та історії держави і права
Одеський державний університет внутрішніх справ

Серед історичних джерел, за допомогою яких ми пізнаємо історію своєї країни, її героїчне минуле, з'ясовуємо правові форми та етичні норми взаємовідносин між суспільством і державою, між окремими особами тощо є письмові історичні джерела. Вірогідно, що саме нагальна потреба в укладенні різноманітних документів – договорів, різних видів угод, необхідності ділового листування тощо – і викликає появу писемності як засобу фіксації і збереження державної і приватної документації.

Передумови виникнення діловодства на теренах України

пов'язують зі створенням перших документів, що функціонували в Давньоруській державі, зразками яких є договори київських князів з греками 907, 911, 944, 971 років, різноманітні грамоти, «Руська правда» та ін. Основними етапами розвитку українського діловодства вважають: 1) актове й приказне діловодство; 2) колезьке діловодство; виконавче діловодство; 3) радянське діловодство; 4) сучасне діловодство [1, с. 6].

Козацька доба є одним із найважливіших етапів державотворчих процесів української історії. Саме в пам'ятках писемності з найбільшою повнотою висвітлюються різні аспекти життєдіяльності Запорозької козацької держави. Документи, що належать до найбільш інформативних джерел, обслуговували певні соціальні функції запорозького співтовариства, його внутрішнє життя і стосунки із зовнішнім світом. У військовій канцелярії зберігався архів Коша Запорозького. Звідси документи відправлялися і сюди надходили з інших канцелярій. На жаль, значна частина документального масиву Січового архіву, передусім XVI-XVII ст., загинула внаслідок бурхливих подій козацької історії, пожеж, навмисного знищення, людської байдужості тощо [2, с. 250].

Історичні джерела 16 ст. засвідчують існування військового архіву у Трахтемирові Київського воеводства. Ресстрове козацтво зберігало у цьому місті свій арсенал, казну, королівські корогви, переховувало важливі документи – козацькі привілеї.

У Гетьманщині при гетьмані існувала Генеральна військова канцелярія, до якої надходили і відкладалися численні акти про внутрішнє врядування, дипломатичні зносини з сусідніми країнами. Необхідність наведення різних довідок для гетьманського правління обумовила утворення архіву при Генеральній військовій канцелярії. На чолі архіву стояв генеральний військовий писар. У його руках було і діловедення Генеральної військової канцелярії. Державний архів за Б. Хмельницького містився у гетьманській резиденції в Чигирині під наглядом генерального писаря Івана Виговського.

Під час військових походів деякі документи були в похіднім архіві в гетьманському таборі. В архіві при Генеральній військовій канцелярії відкладалися документи про відносини гетьмана з місцевою адміністрацією – полковими і сотенними канцеляріями, а також переховувалися привілеї, договори, листування. Поділ України на Лівобережну та Правобережну, політичні і воєнні події після Андрусівського перемир'я 1667 р. мали катастрофічні наслідки для

українських архівів – вели до розпорошування державного архіву і значних втрат документів.

Окремі запорозькі документи, а також історичні матеріали про запорозьких козаків входять до складу різних архівних фондів та рукописних збірок, що розпорошені не тільки по архівах України, Москви, Петербурга, а й Польщі, Угорщини, Швеції, Франції, Ватикану, Туреччини [2, с. 250].

Унікальним історичним джерелом є архівний фонд, що склався внаслідок діяльності Коша — центрального органу правління Підпільненської (Нової) Січі, в якому всебічно й комплексно відбився останній сорокарічний період існування запорозького козацтва. Запорозький архів склався в результаті досить розвинутого діловодства на Січі, де існувала канцелярія з кількома канцеляристами, ними керував військовий писар. Внутрішнє офіційне листування Коша з курінними отаманами, військовою і паланковою старшиною охоплює життя Запорожжя в усіх його проявах, зокрема господарство, соціально-правову структуру, культуру, побут, міжнародні зв'язки, а також адміністративні, господарчі, військові заходи запорозького уряду.

Велику частину січового діловодства складає зовнішнє листування Коша з урядовими установами, окремими приватними особами, зокрема з українським гетьманом (у період гетьманату Кирила Розумовського 1750-1764 років) та виконавчим органом управління Лівобережної України – з Генеральною військовою канцелярією. Листування мало характер посередництва у зносинах Запорозької Січі з царськими установами – Колегією іноземних справ, сенатом, імператорським двором, з якими Кіш листувався здебільшого самостійно.

В архівах Коша – універсали українських гетьманів, грамоти й укази царів і імператорів (копії XVIII ст.) про підтвердження попередніх привілеїв, про надання ґрунтів, про надання посад козацькій старшині, справи про збір податків, про оподаткування різних товарів, про розподіл спадщини, про торгівлю з Кримським ханством, про будівництво церков, про заснування та діяльність на Гетьманщині гродських, земських та підкоморських судів, про будівництво та утримання поштових станцій, справи про контрабанду, ремонт мостів і доріг, селітроваріння тощо [3].

Цікавими для істориків права є документи про перехід запорожців з-під кримського протекторату під протекцію Росії, лист кримського

хана Каплан-Гірея з пропозицією запорожцям залишатися на території ханату, листи київських генерал-губернаторів, які безпосередньо забезпечували вихід Війська Запорозького з території ханату; лист гетьмана Пилипа Орлика до Війська Запорозького від 23 квітня 1734 р. з пропозицією переглянути свої рішення щодо повернення у російське підданство (копія). У фондах архіву листування Коша з урядовими установами й окремими особами Росії, Криму, Польщі з приводу зовнішніх зв'язків і стосунків, справи про регулювання системи лісокористування, впровадження заходів щодо охорони природи; про розгляд взаємних претензій між Військом Запорозьким і Кримом; про розвиток внутрішньої торгівлі; про торгівлю з Кримським ханством і султанською Туреччиною; про взаємні наїзди запорожців і жителів Нової Сербії; про відрядження депутатів до імператорського двору за жалуванням; про утворення Новоросійської губернії; про захоплення запорозьких земель, спорудження Дніпровської лінії і фортець з російськими гарнізонами; про сутички з російськими військовими командами; про діяльність запорозької розвідки; описи майна старшини, козаків; реєстри захопленого майна; карні справи тощо.

Фонди Архіву містять справи про гайдамацький рух в Україні, участь у ньому запорожців, про участь запорожців у воєнних кампаніях російської армії, відомості Коша про склад команд, реєстри козаків за куренями й похідної старшини, списки тих, хто пропав безвісти, про евакуацію населення з Вольностей Запорозьких під час російсько-турецької війни 1768–1774 рр.

У архіві міститься значний статистичний матеріал про чисельність людності в січових куренях і селах, слободах, зимівниках; про кількість дворів, хат, худоби, розмір земельних ділянок; про існування на Запорозькій Січі шкіл; про церковне життя, права і устрій запорозької церкви, будівництво запорозькою старшиною храмів; про збирання коштів для монастирів і церков України, Греції, Грузії тощо.

Справи про участь депутатів Запорозької Січі в роботі Законодавчої Комісії для складання Нового уложення 1767–1768 рр., про арешти кошового отамана Петра Калнишевського, військового писаря Івана Глоби і військового судді Павла Головатого; про суд над частиною старшини в Білівській та Олексіївській фортецях тощо [4].

З курінних списків маємо можливість спостерігати процес

утворення і формування на Січі українських прізвищ, у яких проявлявся гумор та винахідливість запорожців.

З Архіву дізнаємося про коло адресатів, з якими спілкувався останній кошовий отаман Петро Калнишевський: царські сановники і чиновники центральних та місцевих російських установ, як військових, так і цивільних, й українська генеральна і полкова старшина, духовенство, купці, придворні співаки, родичі, приятелі і просто знайомі [5, с. 11].

Переважною формою ділових паперів Запорозької Січі ще в 40-х рр. XVIII ст. був звичайний лист, застосовувалася староукраїнська ділова мова. У 50-70-х рр. під впливом зносин із царськими інстанціями та розвитком бюрократії запозичуються тогочасні форми російської дипломатії, а також відбувалася трансформація і мови документів запорозького архіву: у 60-70-х рр. XVIII ст. навіть у внутрішньому листуванні староукраїнська ділова мова поступово витіснялася канцелярською російською мовою [6].

Таким чином, архів Коша Запорозької Січі є справжньою перлиною українського діловодства XVIII ст., свідчить про високий рівень справочинства, що мав місце в козацькі часи взагалі та в добу Гетьманщини зокрема.

Література

1. Бабій І.В. Основи діловодства: навчально-методичне видання для курсантів та студентів 2-3 курсів. Львів : СПОЛОМ, 2020. 76 с.
2. Журба А.С. Документи з архіву Коша війська Запорозького Низового. Проїжджі листи, рапорти, атестати. Козацька спадщина. Дніпро: Пороги. 2006. Вип. 3. С. 250 - 253.
3. Архів Коша Нової Запорозької Січі. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України).
URL:[https // cdiak.archives.gov.ua](https://cdiak.archives.gov.ua)
4. Архів Коша Нової Запорозької Січі Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України). URL: [https // cdiak.archives.gov.ua/spysok_fondiv/0229/](https://cdiak.archives.gov.ua/spysok_fondiv/0229/)
5. Гісцова Л.З. Архів Коша Запорозького. Приватне листування Петра Калнишевського. «Київська старовина». 1992, № 3. С.11-21.
6. Архів Коша Нової Запорозької Січі як джерело дослідження господарської лексики запорозького козацького вжитку. URL: [https // ukrlit.net/article1/1354.html](https://ukrlit.net/article1/1354.html).